

Глосарій

Алея – транспортна або пішохідна дорога, обсаджена з двох боків деревами, чагарниками, кучерявими рослинами.

Альпінарій – група високогірних рослин, що культивуються в умовах, наближених до природних. Альпінарії вперше з'явилися в англійських пейзажних садах у XVIII ст.

Арабеска – однойменний квітник або його складник, виконаний із геометричних фігур, використовуваних у партерах і клумбах.

Аранжування – розташування кольорів і листків у букеті, у вазах, кошиках, гірляндах, вінках.

Арборетум – дендрологічний сад, призначений для акліматизації рослин із різних кліматичних зон.

Асортимент – добір різних видів дерев, чагарників і квітів, що застосовуються для озеленення певної місцевості або певного об'єкта.

Акведук – водовід для постачання води з віддалених джерел. Декоративним елементом оформлення садово-паркового простору у романтичних садах став у другій половині XVIII ст.

Ансамбль – сукупність, єдність. Функційно пов'язана сукупність споруд, рослинності та інших елементів ландшафту, уніфікована й художньо оформлена. Композиційна цілісність та архітектурно-просторова єдність – основна риса ансамблю.

Асиметрія – таке поєднання та розподіл об'ємно-просторових елементів, за якого відсутні вісі симетрії.

Акцент – прийом, заснований на найбільш сильному протиставленні та підкресленні якої-небудь деталі в ландшафтній композиції за величиною, положенням у просторі, освітленості чи кольором.

Бонсай – мистецтво вирощування карликових дерев, із яких японці створювали мініатюрні сади.

Берсі, біндаж – склепінчаста алея, утворена за допомогою напівкруглих в'язаних каркасів, на яких змикаються крони дерев (липа, граб); ділянка саду, оточена склепінчастими алеями. Застосовувався в садах і парках епохи бароко.

Боскет – щільний масив дерев або чагарників, оточених живоplotом. У парках епохи бароко замкнені простори всередині боскетів називалися кабінетами, або зеленими залами.

Букетні посадки – прийом формування ландшафтних фрагментів за допомогою саджання декількох саджанців в одне гніздо. Букетну групу також можна утворити саджанням на пеньок молодого дерева для забезпечення умов розвитку бокових паростків.

Бульвар – широка озеленена смуга, що виділяється по обидва (одному) боку вулиці, набережної, призначена для пішохідного руху та короткочасного відпочинку. Бульварами спочатку називалися вали фортечних укріплень. Потім так почали називати місця для прогулянок городян, створені на місці колишніх укріплень.

Бордюрне каміння (від фр. Bordure, від bord – край) – будівельний виріб, що використовується для обмеження дорожнього (тротуарного) покриття. Завдяки висоті бордюрного каменю створюється різниця у висоті дорожнього покриття та тротуару.

Водоспад – водний пристрій, у якому використовується ефект динамічного стану води. Висота водоспаду у штучних спорудах має становити не менше 1,5–2 м.

Водні ігри – спеціальні пристрої, які з'явилися в парках і садах раннього бароко. Вони призначалися для того, щоб обливати тонкими струменями води неуважних відвідувачів.

Ваза, квіткарка – композиція рослин, уміщена в ємність.

Вертикальне озеленення – озеленення фасадів будівель, паркових споруд і спеціальних пристроїв (куполи, трельяжі) деревоподібними ліанами та іншими кучерявими рослинами.

Віридарій – озеленений дворик, невеликий сад при перистильному дворі монастиря або житлового будинку. Мав здебільшого геометричне планування з невеликим фонтаном або басейном у центрі та клумбами квітів. Стіни будинку, що оточують садок, покривалися фресками, на яких зображувалися перспективи фантастичних садів.

Видова точка – місце на парковій території, з якого найкраще сприймаються види, пейзажі. Таке місце зазвичай закріплюється пристроєм видового майданчика.

Газон – штучний дерновий покрив із багаторічних злаків. Залежно від призначення газони поділяються на спортивні, спеціального призначення та декоративні (партерні, звичайні та лугові).

Газон мавританський – строкатоквітний газон. Утворюється з квітучих рослин або їхньої суміші з багаторічними травами.

Гірлянди – прикраси з квітів, листя або гілок, пов'язаних у вигляді довгих стрічок. Звичай прикрашати гірляндами відомий ще в Давньому Єгипті, крім того, застосовувався у Стародавній Елладі, а також у епоху бароко й рококо.

Група – найважливіший елемент живописного паркового пейзажу. Зазвичай це поєднання непарної (до 11 од.) кількості деревесних, чагарникових або квітучих рослин.

Галявина – вільна від деревно-кущової рослинності ділянка ландшафту.

Грунтокривальні – рослини, які за своїми декоративними властивостями й особливостями проростання використовуються в озелененні для утворення дерну на бідних, сухих ґрунтах, на схилах, на затемнених ділянках, насипах, а також у різних композиціях із квітів і каміння.

Грот – штучна паркова споруда для відпочинку в тіні, подібна до природного грота у скелях або нагромаджень із штучного каміння.

Геопластика – пластичне пророблення поверхні землі за допомогою прийомів вертикального планування для вирішення утилітарних і архітектурно-художніх завдань. Засоби геопластики – штучні та природні форми рельєфу: пагорби та гори, земляні насипи та вали, відкоси та підпірні стінки, сходи та пандуси, кратери та каньйони тощо.

Гармонія – співрозмірність, узгодженість окремих елементів і явищ, специфічна єдність у різноманітті (гармонія у пропорційності, у кольорі, у фактурі).

Дисонанс – порушення гармонії, яке виявляється в невідповідності форми і змісту, зовнішнього вигляду предметів їхній сутності.

Домінанта – головний за силою художньої виразності акцент у ландшафтному просторі, якому підпорядковуються інші елементи. Домінанта може виявлятися у формі, кольорі, фактурі або ідейному прагненні.

Декоративний басейн – невеликий штучний водний пристрій, у якому використовується переважно ефект статичного стану води, площею від 2 до 5 м. Басейн може бути об'єднаний із рокарієм, струмком, декоративною скульптурою, а також фонтаном.

Декоративна водоймища – штучний водний пристрій достатньо великих розмірів.

Джерело – невеликий водний пристрій, який справляє враження руху струменя води. Він має найрізноманітніше архітектурне і скульптурне оформлення.

Джерела – природні виходи підземних вод на земну поверхню. У садах і парках декоративно оформлюються.

Декоративна стінка – декоративна споруда, що використовується для розмежування простору, орієнтації руху пішоходів у потрібному напрямку, ізоляції місць відпочинку, маскування господарських майданчиків. Вона виконується з найрізноманітніших матеріалів: каменю, збірних з/б елементів, панелей, кераміки, склопластика тощо.

Дендрарій – зелений масив різних видів дерев і чагарників. Зазвичай використовується для проведення наукових робіт із акліматизації й інтродукції деревиних рослин.

Дернова лава – пристрій з дерну у вигляді виступу вздовж огорожі. Поширений елемент саду середньовіччя.

Едіфікатори – рослини, характерні для певного біоценозу.

Екзот – дерева або чагарникова рослина, що не зустрічається у складі місцевих природних зелених насаджень, але має цінні декоративні властивості.

Екологія рослин – наука про взаємозалежність і взаємодію між рослинами та середовищем.

Ермітаж – невелика споруда, розміщена в глибині парку, призначена для роздумів, споглядання, відпочинку.

Згущене садження – прийом формування ландшафтного пейзажу за допомогою садження дерев на відстані один від одного 1–1,5 м з метою якнайшвидшого створення (через два-три роки) компактних насаджень. Такі насадження на етапі формування стовбурів більш стійкі та добре розвиваються. Надалі проводиться прорідження.

Ікебана – у перекладі з японської мови означає «збереження квітів у наступному житті» і є давнім оригінальним мистецтвом квіткового аранжування в Японії.

Італійський пандус – пологі сходи з низькими проступами та похилими сходами.

Идилія – особливий вид краси пейзажу, у якому втілюються велич природи людської праці, що видозмінює її.

Класицизм – напрям у європейському мистецтві наприкінці XVII – першій половині XVIII ст. Особливостями художніх образів класицизму є наслідування античних зразків, раціоналістична чіткість і зрозумілість, пластична завершеність.

Кабінет – елемент внутрішньої просторової садово-паркової композиції боскета, створений стриженими стінами з липи або граба. У французьких садах і парках XVII–XVIII ст. більшість кабінетів прикрашалася партерами, басейнами, скульптурами й навіть садово-парковими спорудами.

Кашпо – декоративний пристрій із кераміки, пластмаси, дерева, лози для розташування квітів у інтер'єрі та на відкритому повітрі.

Квіткова група – це композиція, що складається з декоративних рослин одного сорту, створює правильні кола, прямокутники, а також неправильні геометричні фігури.

Каскад – архітектурно оформлений водоспад, маса води якого падає з високої тераси або з послідовного ряду менших терас. Був одним із основних елементів терасових парків Італії та Франції епохи Відродження. Із XVIII ст. застосовуються так звані рустовані каскади з природного каменю.

Кювет (фр. cuvette – таз) – бічна канава для відведення та стікання води з полотна та відкосів дороги.

Клумба – група дерев і кущів на відкритій галявині в пейзажному парку, сформована у вигляді кола й овалу; із середини XIX ст. клумбою називають квітник із геометричною формою плану, розташований на перетині доріжок перед головним входом до будівлі, біля монументу статуї. Клумба має значно меншу площу, ніж партер. Створюють їх із однорічних і дворічних квіткових рослин.

Куліса – група дерев або кущів, що обмежує огляд відкритого простору ландшафтного об'єкта або оточує ландшафт.

Малий сад – це обмежений простір, розташований біля громадської, житлової або промислової споруди, сформований за допомогою засобів ландшафтного дизайну. Він може займати територію у середньому від 0,2 до 5–6 га, подекуди до 10 га.

Модульний сад – квіткова композиція, створена з елементів геометрично правильної конфігурації.

Моносад – це сад одного виду рослин. До моносадів належать розарії, тюльпанарії, георгінарії тощо.

Мікроландшафт – штучно створена композиція із зелених насаджень, органічно пов'язана з рельєфом і водоймами. Композицію озелених об'єктів можна розглядати як систему мікроландшафтів, що послідовно розкриваються.

Німфея – багатоприкрашена купольна споруда з басейном для купання в садах Стародавнього Риму; у Греції – тінистий грот із водяними пристроями, оточений різноманітними рослинами.

Обеліск – кам'яний прямокутний, монолітний стовп, що звужується до верху, з пірамідально загостреною вершиною. У XVIII ст. застосовувався як декоративний елемент паркової композиції.

Оранжерея – паркова споруда з одним або декількома залами, призначеними для вирощування цитрусових та інших екзотичних рослин. Виконує роль зимового саду. У XVIII ст. оранжереї будували в парках поблизу палаців і використовували для розваг.

Одернівка – спосіб прибудови газонів на укосах і насипах із крутизною схилу більш ніж 30°.

Орієнтація – розташування головної вісі доріг, алей, спортивних майданчиків і споруд щодо півдня-півночі; розрізняють широтну та меридіональну орієнтацію.

Пропорція – співрозмірність, певне співвідношення окремих частин предметів і явищ між собою, один із проявів гармонії.

Партер – відкрита частина простору, розташована на плоскому рельєфі, що має геометрично правильну форму зі співвідношенням 1:3 або 1:7. Існує три типи партерів: газоний, квітковий і змішаний. У XVII–XVIII ст. партер був невід'ємною частиною палацевої ансамблеї.

Патіо – внутрішній двір житлового будинку, обов'язково оформлений зеленими насадженнями.

Павільйон – легка паркова споруда, що стоїть окремо.

Пергола – садово-паркова споруда, яка складається з одного або двох рядів колон, стійок, що підтримують горизонтальну ґратчасту конструкцію, оповиту ліанами.

Перистиль – двір будинку або громадської будівлі, оточений колонадою. 338

Пілон – у Стародавньому Єгипті монументальний фасад храму у вигляді двох глухих веж, що звужуються до гори, з вхідним порталом між ними; масивні стовпи по боках входу до парку.

Пандус – дещо нахилена площа, що замінює сходи. Пандуси почали вперше створювати в терасових парках XVII – XVIII ст. Ухил пандуса – від 1/6 до 1/8.

Парапет – невисока стінка, що використовується як огорожа для терас набережних, сходів, крутих схилів, доріг.

Рабатка – вузька смуга з квітів у партерах уздовж доріжок та алей довжиною від 1 м до 7–9 м. Ширина залежить від використовуваних рослин і коливається в межах від 0,5 до 2 м.

Розаріум – частина парку, саду або окрема ділянка, призначена для саджання різновидів і сортів троянд.

Рокарій – ландшафтна композиція, де декоративні рослини поєднуються з камінням.

Ротонда – відкрита чи закрита кругла будівля на колонах, найчастіше перекрита куполом.

Руїна – елемент оформлення паркового пейзажу романтичних парків XVIII ст., що становить штучно створені руїни древніх храмів, гробниць та інших будівель.

Рекреація – зона в інтер'єрі або на відкритому повітрі (у парку, саду), призначена для різних видів відпочинку (прогулянки, заняття спортом і розваги). Ренесанс – див. Відродження.

Стафаж – фігури звірів, людей, невеликі жанрові сцени, що вводяться в композицію ландшафтного парку для пожвавлення.

Стиль – історично сформована відносно стійка єдність образної системи, засобів і прийомів художнього вираження, обумовлена уніфікованістю єдністю ідейного змісту мистецтва. Цим поняттям визначаються великі етапи в розвитку садово-паркового мистецтва: романський, готика, ренесанс, бароко, рококо, класицизм, романтизм.

Стела – вертикальна кам'яна плита із зображеннями або написами.

Силует – контурне позначення декоративних рослинних груп чи окремих рослин на тлі неба або міської забудови, що сприймається з віддаленої відстані.

Сквер – невелика озеленена ділянка серед міської забудови (до 1 га), призначена для короткочасного відпочинку й декоративного оформлення окремих архітектурних комплексів і міського середовища.

Солітер – одиничний екземпляр рослини, розміщеної на відкритій ділянці газону, що вирізняється своїми фактурою, кроною тощо.

Сонячний годинник – пристрій із рослин (квітів) для визначення часу за допомогою тіні від штиру, яка падає на плоскість.

Сходи – спеціальний пристрій для переходу з одного рівня майданчика на інший. Висоту сходинки зазвичай приймають у 15 см, а ширину (проступ) – 30 см.

Ставок – штучна водойма для затримання та зберігання води, переважно поверхнього стоку.

Струмок – невеликий водний пристрій, у якому використовується ефект динамічного стану води. Ширина струмка невелика: від 0,3 м до 1,5 м. Тераса – горизонтальний або дещо нахилений майданчик, що утворює уступ на схилі природного або штучного походження.

Топіарне мистецтво – мистецтво фігурного підстригання дерев і чагарників.

Трельяж – легка дерев'яна ґратка або ажурна конструкція з інших матеріалів, що використовуються як каркас для звивистих рослин.

Тектоніка – художнє вираження закономірностей побудови, характерних для певної породи або виду рослини.

Укіс – поверхня, яка об'єднує територію, розташовану на різних висотних рівнях.

Фітонцидність – здатність рослин виділяти леткі захисні речовини, які згубно впливають на мікроби.

Фітоценоз – сукупність рослин, що займають однорідну ділянку земної поверхні й перебувають у тісному взаємозв'язку між собою та навколишнім середовищем.

Фонтан – штучний водний пристрій, у якому використовується ефект динамічного стану води завдяки стрімкому здійсненню до гори струменя. Він складається з водозбірника й однієї або кількох трубок, із яких під тиском виривається вода, іноді прикрашається скульптурою, кольоровою ілюмінацією.

Шпалера – ряд густо висаджених дерев, що створюють зелений екран за допомогою підстригання; дерев'яна ґратниця (трельяж) із вертикальною рослинністю.